

Кузєбна В. В.

Черкаський державний технологічний університет

Усик Л. М.

Черкаський державний технологічний університет

КОГНІТИВНО-ОНОМАСІОЛОГІЧНА РЕКОНСТРУКЦІЯ ОЦІННИХ МОТИВАТОРІВ ТАКТИЛЬНИХ ВІДЧУТТІВ У НАЗВАХ ЛІКАРСЬКИХ РОСЛИН У НІМЕЦЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ

Дослідження присвячене вивченню оцінного компонента семантики найменувань лікарських рослин у двох близькоспоріднених мовах – німецькій і англійській. На матеріалі фітонімів, в ономасіологічних структурах яких виявлено значення тактильних оцінок – позитивних та негативних, було здійснено когнітивно-ономасіологічну реконструкцію мотиваторів позитивної та негативної оцінок. Серед атрибутів тактильного сприймання було визначено ті, які мотивують назви лікарських рослин з оцінним компонентом, та зафіксовано, що позитивна чи негативна оцінки дотику в семантиці фітонімів ґрунтуються на опозиції «м'який, ніжний – колючий, дряпучий». Кількісний аналіз, у свою чергу, показав значну перевагу негативних оцінок над позитивними.

Когнітивно-ономасіологічний аналіз визначив приналежність виділених оцінних мотиваторів до двох типів – модусного та метафоричного. Завдяки процедурі внутрішньої реконструкції було з'ясовано, що найбільш продуктивними для вивчених мов мотиваторами тактильної оцінки модусного типу є лексеми “dorn”, “stechen”, “distel” у німецькій мові і відповідні їм споріднені лексеми “thorn”, “stick”, “thistle” в англійській, які простежуються до спільних прайндоевропейських коренів, значення яких також пов'язане з неприємними дотиковими відчуттями. Тоді як німецькі мотиватори тактильної оцінки зберігали негативну конотацію у процесі історичного розвитку, англійське дієслово “to stick” її втратило та на сучасному етапі є нейтральним у плані оцінності.

Мотиваторами асоціативно-термінального типу в обох мовах є найменування об'єктів, що слугують еталонами певної якості. Еталонами негативних тактильних відчуттів є артефакти – назви гострих предметів (шила, жала, роги). Еталонами позитивних тактильних оцінок є назви тканин, з якими в уяві мовців асоціюється гладеньке або м'яке листя поїменованої рослини – байка й оксамит.

Зіставлення результатів, отриманих у досліджених мовах, очікувано виявило більше спільних механізмів формування оцінної семантики в мотиваторах фітонімів, аніж відмінних, що пояснюється генетичною спорідненістю мов.

Ключові слова: фітонім, оцінний компонент, когнітивно-ономасіологічна реконструкція, тактильна оцінка, сенсорна оцінка, мотиватор.

Постановка проблеми. Запропонована стаття присвячена опису оцінного компонента семантики найменувань лікарських рослин у двох близькоспоріднених мовах – німецькій і англійській. Аналіз оцінної семантики різнорівневих мовних одиниць заявив про себе як про невід'ємну складову частину студіювання культурологічного компонента мови, без якого неможливо вичерпно описати етнічні мовні картини світу та механізми інтеріоризації позамовної дійсності в мові. Деякі автори слушно зауважують, що «вивчення й розробка оцінки на мовному та позамовному рівнях дозволить дослідникам більш точно й аргумен-

товано визначити природу семантичних диференціацій, що існують у різних мовах, їхню обумовленість соціальними, мовними, об'єктивними, суб'єктивними факторами або ж їх взаємодією» [6, с. 148]. Тому це дослідження, виконане в ракурсі когнітивної ономасіології та сфокусоване на встановленні етноспецифічних і універсальних механізмів проєкції оцінної семантики на номінативні одиниці, є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні дослідники зосереджують увагу на аксіологічних аспектах різних видів дискурсу, оцінних фразеологічних одиницях, оцінності

стилістичних засобів мови, лінгвокультурологічних аспектах оцінної лексики, вивчають біокогнітивну базу мовних оцінок [4; 5; 8; 12]. До найбільш ґрунтовних спроб опису явища мовної оцінки можемо віднести праці Н. Арутюнової, М. Болдирєва, О. Вольф і української дослідниці Г. Приходько.

Досить вивченою натепер є також фітонімна лексика як в окремих мовах, так і з позицій зіставлення [10; 13; 16; 21]. Такий жвавий науковий інтерес до цього мовного матеріалу можна пояснити тим, що назви рослин, зокрема лікарських, належать до добре вивченого фрагмента картини світу в кожній мові й утворюють значну за обсягом сукупність номінацій, аналіз якої здатний надати дослідникам інформацію про різноманітні процеси людської мовної та мовленнєвої поведінки. До того ж, як і у випадку з іншими класами номінативних одиниць мови, розгляд ономасіологічних структур фітонімів із когнітивних позицій виявляє проєкції між концептуальним і мовним рівнями, оскільки, тісно контактуючи з рослинами, людина фіксувала в їхніх найменуваннях важливі ознаки, як-от характеристики зовнішнього вигляду чи будови, інформацію про місце розповсюдження, досвід застосування в лікуванні чи побуті, і, зрештою, оцінки, які базуються на колективній психології того чи іншого етносу. Достатньо вивченими є фітоніми і з когнітивно-ономасіологічних позицій [1; 9; 17; 27]. Проте власне оцінний компонент семантики цього прошарку номінативних одиниць, зокрема мотиваторів на позначення каналу тактильного сприймання, досі залишався поза увагою дослідників.

Постановка завдання. Мета дослідження – встановити мотиваційне підґрунтя оцінної семантики фітонімів, яка пов'язана з тактильними відчуттями, у двох мовах германської групи: німецькій і англійській. Поставлену мету було зреалізовано поетапно через виконання конкретних завдань, а саме: 1) визначити об'єкт та матеріал вивчення, а також дібрати методи його дослідження; 2) виділити мотиватори, що фіксують оцінну семантику в зоні ознаки рослинних номінацій, та розподілити їх за типами; 4) здійснити когнітивно-ономасіологічну реконструкцію виявлених мотиваторів із метою з'ясування механізмів фіксації відчуттів дотику в ономасіологічних структурах фітонімів; 3) описати та зіставити результати, одержані в мовах дослідження, та встановити спільні і відмінні показники мотиваційної бази оцінного компонента дотикових перцепцій.

Виклад основного матеріалу. Матеріал дослідження склали 160 назв лікарських рослин у двох мовах германської групи (69 одиниць у німецькій мові та 91 одиниця в англійській), дібраних із ботанічних словників, атласів та довідників із фітотерапії. До вибірки увійшли номінації рослин, семантика яких у синхронії або в діахронії (внутрішня форма більшості досліджених фітонімів є затемненою, тому для реконструкції первісного мотиву, що послугував базою для найменування, були задіяні етимологічні словники) містить оцінку дотикових відчуттів, які виникають унаслідок контакту з поименованою рослиною. Також уважаємо за необхідне зазначити, що більшість назв лікарських рослин, що стали об'єктом цього дослідження, є народними, тому що саме в таких назвах найповніше відображена національно-культурна специфіка, що дає змогу реконструювати етноспецифічні закономірності мислення, на відміну від літературних назв, які в ботанічній номенклатурі німецької та англійської мов найчастіше є запозиченнями або кальками з латинських наукових назв, тому не можуть уважатися мотивованими в досліджених мовах.

Для досягнення мети дослідження була використана комплексна методика когнітивно-ономасіологічної реконструкції, що передбачала декілька етапів відповідно до поставлених завдань. Така методика поєднує процедури лінгвокомпаративістики та методи, запропоновані когнітивною лінгвістикою, що, згідно зі спостереженнями А. Корольової, «значно розширює експланаторну базу обох наук та забезпечує взаємну верифікацію висновків і результатів проведених досліджень» [7].

На першому етапі аналізу мовного матеріалу було застосовано прийоми *порівняльно-історичного методу*, а саме *внутрішню реконструкцію* з метою виявлення споріднених оцінних мотиваторів, оскільки вивчення проводиться на матеріалі близькоспоріднених мов; а також *семантичну реконструкцію*, яка в результаті розкриває первісний мотив найменування рослини та фіксує зміни в його семантичній структурі на всіх етапах історичного розвитку.

На наступному етапі був залучений *когнітивно-ономасіологічний аналіз*, що, за О. Селівановою, встановлює мотиваційний тип номінації та статус оцінного мотиватора в її ономасіологічній структурі [19]. На цьому етапі було здійснено *когнітивну реконструкцію*, за допомогою якої було встановлено, на якому етапі когнітивної діяльності людини у процесі номінації формується семантичний компонент тактильної оцінки;

а також *ономасіологічну реконструкцію* з метою опису семантичних переходів в оцінних значеннях мотиваторів у досліджуваних мовах.

Операція зіставлення даних, отриманих у мовах дослідження, вимагає обрання *основи зіставлення* (*tertium comparationis* [7]), якою в цьому дослідженні виступає оцінний компонент семантики фітонімів. Обрання саме такої основи зіставлення уможливує виявлення ступеня актуалізації семантичного компонента тактильної оцінки в німецьких і англійських фітонімах та пошук спільних і відмінних механізмів формування оцінного значення в ономасіологічній структурі фітонімів та його мотиваційної бази.

З урахуванням еволюції поняття «мотивація» у сучасній лінгвістиці та наявних підходів до його трактування та вивчення робочим для цього дослідження ми обрали дефініцію мотивації, запропоновану О. Селівановою, яка трактує мотивацію як «наскрізну у процесі творення номінативної одиниці лінгвопсихоментальну операцію встановлення семантичної й формальної залежності між мотиватором і похідною номінативною одиницею (мотивованим знаком) на підставі зв'язків різних компонентів структури знань про позначене в етнічній свідомості» [19, с. 401]. Критерієм класифікації мотиваційних типів номінацій виступає концептуальне місце мотиватора в ментально-психонетичному комплексі, який репрезентує модель знань про позначене [19, с. 165], що уможливує визначення п'яти мотиваційних типів, з яких у нашому мовному матеріалі представлені лише три: асоціативно-термінальна, модусна та змішана мотивація.

Оскільки попередні дослідження фітонімів з оцінним компонентом довели, що модусний (власне оцінний) тип мотивації не є пріоритетним у творенні номінацій рослин з оцінним компонентом, а переважаючим типом є змішаний, у якому мотиватор, що фіксує оцінну семантику, поєднується в ономасіологічній структурі найменування з мотиватором іншого типу (найчастіше – пропозиційно-диктумного [20]), тут, урахувавши обсяг та завдання цього дослідження, вважаємо за доцільне зосередитися на аналізі саме оцінних мотиваторів незалежно від мотиваційного типу номінації, до якої вони входять.

Також у наших попередніх дослідженнях було визначено, що оцінний компонент семантики німецьких і англійських фітонімів вдалося реконструювати в мотиваторах двох типів: *модусного* (який формує модусний тип мотивації номінації) та *метафоричного* (що утворює асоціативно-

термінальний тип мотивації) [20]. Останній зазвичай актуалізується через об'єкти-еталони певної якості (у цьому дослідженні – через назви колючих або приемних на дотик предметів, з якими мовці асоціюють відповідні тактильні відчуття від контакту з рослиною чи її частинами).

У класифікації типів оцінок, виявлених у семантиці фітонімів, тактильні оцінки, разом з оцінками смаку (густативними) і оцінками запаху (одоративними), входять до групи *сенсорних оцінок*. У свою чергу, мотиватори сенсорних оцінок фіксують у зоні ознаки фітонімів перший етап із чотирьох, виділених Н. Панасенко [9], етапів когнітивної діяльності людини у процесі номінації (більш вичерпно етапи когнітивної діяльності людини та їх кореляцію з різновидами оцінних мотиваторів описано в дисертаційному дослідженні [20]).

Згідно із ґрунтовним дослідженням семантики фітонімів, проведеним Н. Панасенко [9] на матеріалі восьми романських, германських і слов'янських мов, одним із найважливіших каналів чуттєвого сприймання, що постачає мотиватори для найменування рослини, виступає дотик, який поступається за важливістю та кількісними показниками лише зору. За визначенням, запропонованим Б. Анаєвим у праці з вивчення тактильних відчуттів [2, с. 10], дотик як сенсорне відчуття є цілим комплексом різноманітних видів відчуттів, за кожен із яких відповідає власний рецепторний орган. Це тактильні (доторк та інтенсивність натискання), больові, температурні, а також м'язово-чутливі відчуття.

Заслугує на увагу розподіл тактильних атрибутів на еталонні та нееталонні, запропонований І. Рузіним [15]. Нееталонні атрибути (м'який, гладенький тощо) переважають еталонні за квантитативними показниками. Останні, у свою чергу, є денотатними: еталонний об'єкт заданий внутрішньою формою слова (оксамитовий, шовковий, восковий, пухкий, невагомий, шорсткий тощо). До того ж у нашому мовному матеріалі можна простежити тактильні опозиції, визначені автором: гладенький – шорсткий, гострий – тупий, сухий – мокрий (вологий).

Н. Панасенко визначила ознаки відчуття дотику, зафіксовані в семантиці назв лікарських рослин. До таких ознак вона відносить ознаки *якості поверхні* (чи вона є грубою, шорсткою, міцною, гладенькою, шовковистою, колючою, гострою, восковою тощо; такі, що нагадують *текстуру тканини* (шерсті, байки, оксамиту, повсті, сукна); *консистенції* (твердості, м'якості, пруж-

жинистості, пружності, пухнастості; чогось, що нагадує на дотик пух чи мох), *температурних відчуттів* (холоду); *наявності чи відсутності вологи*: сухості або мокроти, жирності, липкості; і, врешті, *наслідків фізичного контакту* (подрознення шкіри внаслідок контакту, подряпини, порізи тощо) [9, с. 110].

Проведене нами дослідження встановило, що не всі атрибути тактильного сприймання, зазначені вище, є оцінними. Так, в ономасіологічній структурі фітонімів оцінна семантика була виявлена лише в мотиваторах на позначення властивостей поверхні (гладкості, шовковистості, колючості, жалючості тощо). Наслідком контакту з колючою рослиною є найчастіше больове відчуття, що оцінюється негативно та фіксується в семантиці назви рослини мотиватором із негативною конотацією. Гладенька, м'яка та шовковиста поверхня, навпаки, викликає приємні тактильні відчуття, тому мотиватор матиме позитивну конотацію. Відповідно, позитивна чи негативна оцінки дотику в мовному матеріалі цього дослідження будуть ґрунтуватися на опозиції «м'який, ніжний – колючий, дряпучий», у чому ми матимемо змогу пересвідчитися далі.

Прикметно, що приклади з негативною оцінкою в зоні ознаки ономасіологічної структури фітонімів кількісно переважають позитивну оцінку в обох досліджених мовах. Так, у німецькій мові було виявлено 63 приклади з негативною спрямованістю оцінки і 6 – із позитивною, в англійській мові – 76 і 15 відповідно. Вибір негативного мотиватора з мотиваційної бази найчастіше зумовлений наявністю в рослини колючок або шипів.

У **німецькій мові** найбільш продуктивним мотиватором негативною оцінки дотику є лексема “dorn” (колючка), наприклад у назвах барбарису звичайного – *Gemeiner Sauerdorn* (згідно з описами у ботанічних довідниках, барбарис належить до роду колючих чагарників родини барбарисових [2, с. 63]); терену колючого – *Heckendorn, Schlehdorn, Schwarzdorn*; шипшини звичайної – *Dornrose, Hundsdorn, Weindorn*; нетреби колючої – *Moskowitzdorn* – усе стебло цієї рослини густо всіяне довгими шипами, а плодами є реп'яхи [22, с. 112].

Ономасіологічна реконструкція німецької лексеми “dorn” може допомогти з'ясувати, на якому етапі еволюції вона набула оцінного значення. Етимологічний словник німецької мови [28] пов'язує походження вказаної лексеми зі середньовісньонімецькою (далі – свн.) та давньо-

верхньонімецькою (далі – двн.) лексемою “dorn”, давньоніжньонімецькою (далі – днн.) “thorn”, давньоісландською (далі – дісл.) “þorn”, давньоанглійською (далі – дангл.) “þorn” і англійською “thorn”. Цікаво також, що ця лексема є спорідненою із праслов'янською лексемою *trьnъ – «колючка», російською «тёрн». Первинною лексемою словник називає індоєвропейський (далі – іє.) корінь *(s)tern- зі значенням «колюча рослина», від *(s)ter(a) – «жорсткий».

Наступним за кількісним показником мотиватором негативною сенсорної оцінки в німецьких фітонімах є дієслово “stechen” (колоти, проколувати), наприклад, у назвах дрочу фарбувального *Stechpfriemen, Stechginster* (ця рослина має колючки в пазухах листків) [22, с. 153]; жостеру проносного – *Stechdorn* (обидва мотиватори позначають ту саму ознаку негативною тактильного досвіду, що послугувала базою для найменування); ялівцю звичайного – *Stechholder*. Процедура реконструкції виявила, що дієслово-мотиватор є спорідненим з англійським дієсловом “to stick” та походить від двн. дієслова “stehan”, свн. “stechen”, днн. “stekan”, що зводяться до індоєвропейського кореня *(s)teig-/*(s)tig- – «колоти, проштрикати, проколувати» [28].

У декількох прикладах назв лікарських рослин з оцінним компонентом семантики в німецькій мові спостерігаємо більш інтенсивний ступінь вияву негативною оцінного значення, коли ономасіологічна структура номінації містить два оцінні мотиватори. Так, мотиватор *spießen* інтенсифікує негативною тактильну оцінку, оприявлену мотиватором *dorn*: *Spießdorn* (барбарис звичайний).

Мотиваторами негативною сенсорної оцінки асоціативно-термінального типу в німецькій мові виступають назви артефактів, як-от у народних назвах дрочу фарбувального – *Pfriemen* (дослівно – «шила»), *Ackerpfriemen, Gelbe Scharte* (дослівно – «жовті зазубрини») [2, с. 153; 22, с. 128]; нетреби колючої – *Einlager-Stacheln* (дослівно – «усіяний жалами») [2, с. 384]; кизилю справжнього – *Hornkirsche* (дослівно – «рогата вишня») [22].

Варті уваги результати етимологічного аналізу лексеми *die Distel* (будяк), оскільки вона мотивує назви колючих рослин, наприклад, *Distel, Distelkraut* (народні назви будяка акантовидного); *Eseldistel, Sanddistel* (будяк пониклий); *Brachdistel, Kleine Ackerdistel, Krause Distel* (будяк кучерявий). Згідно з даними, наведеними в Етимологічному словнику німецької мови М. Пфайфера, лексема *Distel* є спорідненою із днн. “thistil”, снн. “dīstel”, дангл. “þīstil”, англ. “thistle”, герм. *þīhstila;

а також із дієсловом *stechen*, яке ми вже розглядали [28]. Відповідно, у німецькій мові в оцінних мотиваторах значення негативного досвіду тактильного контакту з певною рослиною простежується в діахронії.

Кількість прикладів із семантикою позитивної тактильної оцінки в мотиваторі, як ми вже вказували раніше, значно поступається за кількістю прикладам із негативними оцінками, що ілюструє явище асиметрії оцінки. Позитивні оцінні значення зреалізовані через мотиватори метафоричного типу, у проаналізованому мовному матеріалі це назви тканин, з якими в уяві мовців асоціюється гладеньке або м'яке листя рослини. Так, листя дивини ведмежої є опушеним, що фіксує мотиватор *Woll* у назвах *Wollkraut*, *Wollkraut gemeines*; мотиватор *Seide* також фіксує в зоні ознаки найменування рослини позитивну тактильну оцінку, наприклад, у назві тирличу жовтого – *Seidenpflanzen*.

В англійських фітонімах із семантикою тактильних відчуттів можна визначити ті ж два типи мотиваторів: модусні та метафоричні. Найбільш продуктивним мотиватором, який, як виявила процедура реконструкції, належить до модусного типу, є лексема *thorn*, що можемо проілюструвати прикладами назв глоду криваво-червоного – *Hawthorn*, *Eastern fireberry hawthorn*; жостеру проносного – *Buckthorn*, *Purging buckthorn*, *Way-Thorn*, *White Thorn*; терену колючого – *Blackthorn*; обліпіхи крушиновидної – *Sea Buckthorn*, *Willow-thorn*, та ін. Усі рослини, приклади назв яких наведено, належать до колючих чагарників. Реконструкція мотиватора *thorn* очікувано виявила його спорідненість із паралельною німецькою лексемою *dorn*, спільний для обох до іє. корінь **(s)tern-* зі значенням «колюча рослина» (див. вище).

Другим за частотністю мотиватором негативної оцінки дотику модусного типу є лексема *stick*, яка також має етимологічно споріднену лексему в німецькій мові. Процедура реконструкції цього мотиватора виводить його із середньоанглійських (далі – сангл.) дієслів “*stikien*” і “*steken*” зі значенням «колоти, вколотися» та дангл. “*stician*” – «колоти, шпигати, проколювати» [23, с. 1514], подальшу етимологію ми описували вище. Проте, на відміну від прикладів німецьких фітонімів, де цей мотиватор фіксував у семантиці больові відчуття, в англійських фітонімах цей мотиватор позначає наявність у рослини частин, які чіпляються за одяг або ж шерсть тварин, як-от у прикладі *Stick-tights* (назва череди трироздільної) [25, с. 69]).

Достатньо продуктивним мотиватором модусного типу в англійських фітонімах є також дієслово *to prick* – «уколоти»: *Prick-Timber*, *Prick wood* (бруслина європейська). Цей мотиватор не має відповідника в інших досліджуваних нами мовах, його можна реконструювати лише до дангл. *Prika* («вістря») та сангл. “*prikken*”, “*priken*”. Мотиватором негативної оцінки дотику, який не має відповідників у споріднених мовах, є ще лексема *brier*, яка, згідно із тлумачними словниками англійської мовиЮ позначає будь-яку колючу рослину [23, с. 1241]: *Brier*, *Bramblebrier* (шипшина звичайна).

У назвах хелони голої – *Smooth snakerad* (рослина має гладеньке листя [25, с. 106]), сумаха голого – *Smooth sumach* (молоді гілки рослини мають гладеньку кору [24, с. 379]) мотиватором модусного типу позитивної оцінки дотику в англійських фітонімах є прикметник *smooth*, який зводиться лише до дангл. *smoð* («гладенький, спокійний») і *smede* («не шорсткий, м'який, приємний») та не має подальшої етимології. Утім, у процесі семантичних трансформацій ця лексема зберегла позитивну конотацію аж до сучасної англійської мови, де вона також означає «приємний, увічливий», також перекладається зі сленгу як «стильний, висококласний» [26]. Паралельна споріднена лексема не мотивує німецькі фітоніми, позитивну семантику там, як зазначалося вище, оприявнюють лише мотиватори метафоричного типу.

Як і в німецьких фітонімах, мотиваторами метафоричного механізму дії є назви тканин (оксамит, фланель), з якими носії мови асоціюють приємні дотикові відчуття від контакту з рослиною: *Flannel leaf*, *Flannel mullein*, *Flannel plant*, *Velvet dock*, *Velvet leaf*, *Velvet plant* (народні назви дивини ведмежої).

Висновки і пропозиції. Підсумовуючи результати аналізу фітонімів у германських мовах, зазначимо, що: 1) у зоні ознаки німецьких і англійських фітонімів із мотиваторами тактильних оцінок значну кількісну перевагу має негативна семантика, що можна пояснити асиметрією оцінок, яка полягає в тому, що негативне сприймається більш емоційно, тоді як позитивне сприймається за норму, тому негативні переживання експлікуються частіше; 2) найбільш частотними в обох досліджених мовах є мотиватори *dorn* (німецька мова) та *thorn* (англійська мова), що є спорідненими та зводяться до праіндоевропейського кореня **(s)ter-* зі значенням «колюча рослина»; 3) спільною рисою для досліджених мов є також те, що наступним за продуктивністю мотиватором для обох є спо-

ріднені дієслова *stechen* (у німецькій мові) та *stick* (в англійській мові), семантику негативних тактильних відчуттів у яких можна реконструювати до іє. кореня **(s)teig-/*(s)tig-* зі значенням «колоти, проштрикати, проколювати». Утім, у процесі історичного розвитку англійської мови ця лексема втратила негативну конотацію, водночас зберегла її в німецькій мові; 4) дещо вищу варіативність мотиваторів як із позитивною, так і з негативною оцінкою дотику було виявлено

в німецькій мові, незважаючи на те, що за кількістю вибірки німецькі фітоніми поступаються англійським.

У процесі дослідження було виявлено спорідненість лексем *dorn* (у німецькій мові) і *thorn* (в англійській мові) зі слов'янськими лексемами на позначення колючих чагарників, тому в перспективі буде доцільним здійснити також зовнішню реконструкцію мотиваторів тактильної оцінки фітонімів у зіставленні зі слов'янськими мовами.

Список літератури:

1. Аллафи Л., Тугушева Ф. Принципы номинации родовых названий лекарственных растений. *Историческая и социально-образовательная мысль*. 2014. Т. 6. № 6. Ч. 2. С. 41–45.
2. Ананьев Б., Веккер Л. Осознание в процессах познания и труда. Москва : Изд-во АПН РСФСР, 1959. 263 с.
3. Анненков Н. Ботанический словарь. Санкт-Петербург : Имп. Академия наук, 1878. 646 с.
4. Доля І. Інтонаційна варіативність висловлень позитивної та негативної оцінки в англійськомовному діалогічному радіодискурсі (експериментально-фонетичне дослідження) : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ, 2014. 20 с.
5. Жаботинская С. Язык как оружие в войне мировоззрений. Майдан – Антимайдан : словарь-тезаурус лексических инноваций. Украина, декабрь 2013 – декабрь 2014. Киев : Украинская ассоциация когнитивной лингвистики и поэтики (УАКЛИП), 2015. 90 с. URL: http://uaclip.at.ua/zhabotinskaja-jazyk_kak_oruzhie.pdf.
6. Кислицына Н. Прилагательные со значением обобщенной положительной оценки как фрагмент языковой картины мира (на материале русского, украинского и английского языков) : дис. ... канд. филол. наук: 10.02.17. Симферополь, 2002. 184 с.
7. Корольова А. Нові виклики сьогоденної компаративістики і контрастивістики. *Проблеми зіставної семантики* : збірник наукових статей / відп. ред. А. Корольова. Вип. 11. Київ : ВЦ КНЛУ, 2013. С. 9–15.
8. Малярчук-Прошина У. Засоби вираження оцінки в сучасних російськомовних газетних текстах (лінгво-прагматичний аспект) : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.02. Симферополь, 2014. 20 с.
9. Панасенко Н. Фитонимическая лексика в системе романских, германских и славянских языков (опыт ономазиологического и когнитивного анализа). Черкассы : Брама-Украина, 2010. 452 с.
10. Пащенко О. Семантична стратифікація фітонімічної номенклатури східнослов'янських мов : порівняльно-історичний аспект : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.17. Київ, 2006. 19 с.
11. Пермякова О. Сопоставительный анализ особенностей номинации фитонимов разными народами (на материале русского, марийского, английского и французского языков). *Филологические науки : Вопросы теории и практики*. Тамбов : Грамота, 2012. № 6 (17). С. 122–124.
12. Плетенецька Ю. Семантичний поділ умовного складу класичного та сучасного романів в аспекті перекладу. *Мова: кодифікація, компетенція, комунікація*. 2019. № 1. С. 60–73.
13. Поістогова М. Номінаційні процеси у ботанічній лексиці східнополіських говірок : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2005. 23 с.
14. Приходько Г. Біокогнітивна сутність оцінки. *Записки з романо-германської філології* : збірник наукових праць / гол. ред. І. Колегаєва ; Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова. 2015. Вип. 1 (34). Одеса : КП ОМД, 2015. С. 133–137.
15. Рузин И. Модусы перцепции (зрение, слух, осознание, обоняние, вкус) и их выражение в языке : дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19. Москва, 1995. 199 с.
16. Сабадош І. Формування української ботанічної номенклатури. Ужгород, 1996. 192 с.
17. Сейдаметова Н. Особенности ономазиологической структуры названий растений в крымскотатарском языке. *Мова і культура*. 2013. Вип. 16. Т. 6. С. 198–204.
18. Селіванова О. Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми : підручник. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.
19. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.
20. Усик Л. Когнітивно-ономазиологічна реконструкція оцінного компонента у семантиці фітонімів (на матеріалі назв лікарських рослин у німецькій, англійській, російській та українській мовах) : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.17. Київ, 2017. 257 с.

21. Хатхе А. Номинации растительного мира в когнитивном и лингвокультурологическом аспектах (на материале русского и адыгейского языков) : монография. Майкоп : Адыгейский государственный университет, 2011. 178 с.
22. Holl F. Wörterbuch deutscher Pflanzen-Namen – oder, Verzeichniss sämmtlicher in der Pharmacie, Oekonomie, Gärtnerei, Forstkultur und Technik vorkommenden Pflanzen und Pflanzentheile. Erfurt, 1833. 438 s.
23. Klein E. A comprehensive etymological dictionary of the English language. Amsterdam ; London ; New York : Elsevier Publishing Company, 1967. Vol. 2 : L – Z. P. 854–1776.
24. Nowick E. Historical Common Names of Great Plains Plants, with Scientific Names Index. Vol. I : Common Names. Lincoln : Zea Books, 2015. 485 p.
25. Nowick E. Historical Common Names of Great Plains Plants, with Scientific Names Index: Volume II : Scientific Names Index. Lincoln : Zea Books, 2015. 454 p.
26. Online Etymology Dictionary. URL: <http://www.etymonline.com>.
27. Panasenko N. Olfactory information processing channel in medicinal plants' names (based on Germanic and Western Slavic languages). *Science and Education – Our Future* : Proceedings of the II International Scientific and Practical Conference, November 22–23, 2015, Ajman, UAE. № 4 (4). Vol. 3 (Dec. 2015). P. 34–42.
28. Pfeifer W. Etymologisches Wörterbuch des Deutschen / bearbeitet von W. Klein. Berlin ; Brandenburg : Akademie der Wissenschaften, 1993. URL: <https://www.dwds.de/d/wb-etymwb>.

Kuzebna V. V., Usyk L. L. COGNITIVE ONOMASIOLOGICAL RECONSTRUCTION OF EVALUATIVE MOTIVATORS OF TACTILE MOTIVATION IN GERMAN AND ENGLISH NAMES OF MEDICINAL PLANTS

The article presents a study of the evaluative semantic component inherent in names of medicinal plants in two genetically related languages: German and English. The authors have analysed phytonyms, the onomasiological structure of which contains a semantic component denoting tactile estimation, with the aim of providing a cognitive onomasiological reconstruction of motivators denoting positive or negative evaluation. Attributes of tactile perception have been studied to select those that are able to motivate names of medicinal plants with evaluative semantic component; also, the research has found out that positive and negative tactile estimation, that is found in the semantics of phytonyms, is based on the opposition “soft, gentle – pricking, scratchy”. The quantitative analysis showed that in terms of quantitative parameter negative estimation meanings overweight positive ones considerably.

The cognitive onomasiological analysis proved that the motivators, inherent in the material under study, belong to two types – the modus type and the metaphoric type. The procedure of internal reconstruction revealed that the most productive motivators of tactile estimation in the languages under study are “dorn”, “stechen”, “distel” in German, and corresponding English lexemes “thorn”, “stick”, “thistle”, the origins of which can be traced back to Indo-European roots, the meaning of which is also related to negative tactile perceptions. Whereas German motivators retained their negative connotation in the process of historical semantic changes, the English verb “to stick” was deprived of initial negative association and possesses neutral connotation at present.

Motivators belonging to the terminal associative type in both languages are expressed by names of objects that serve as a standard for a certain quality. The standard objects for negative tactile perceptions are artifacts, namely, sharp objects (prickers, stingers, horns). The standard objects for positive tactile objects are soft textiles or fabrics – flannel, wool, or velvet – with which smooth or soft plant leaves are comparable.

Comparing results obtained in the two languages the authors observed major coincidences in the mechanisms of evolving of the evaluative semantics within the motivators of phytonyms rather than differences, which can be explained by the genetic affinity between the two languages.

Key words: *phytonym, evaluative component, cognitive onomasiological reconstruction, tactile estimation, sensory estimation, motivator (denotator).*